

OLIVIU FELECAN, NICOLAE FELECAN

DENUMIRI ALE BĂUTURILOR SPIRTOASE TRADIȚIONALE ROMÂNEȘTI

1. INTRODUCERE

În articolul de față ne propunem să analizăm denumirile pe care le are băutura alcoolică spirtoasă tradițională în limba română. Imboldul de a porni în acest demers se datorează profesorului Fernando Sánchez Miret de la Universitatea din Salamanca, Spania, care și-a manifestat interesul pentru o astfel de lucrare.

Mai întâi, se cuvine precizat că băutura tradițională românească spirtoasă este *țuica*, definită astfel într-un act oficial: „Țuica este o băutură alcoolică tradițională românească obținută exclusiv prin fermentarea alcoolică și distilarea prunelor (diverse soiuri), întregi sau zdrobite, ori a sucului obținut din prune, în prezența sau în lipsa sâmburilor. [...] La fabricarea țuicii nu este permisă folosirea produselor îndulcitoare, folosirea substanțelor aromatizante, a coloranților, a alcoolului etilic de origine agricolă sau a distilatului de origine agricolă”¹.

Aceasta se prepară în gospodăria țărănească din cele mai vechi timpuri și aproape nu există sat în care să nu existe o „pălincie” sau „horincie”². Desigur, datorită aprecierii, acest tip de băutură spirtoasă a fost și este din ce în ce mai mult fabricat și în distilerii, mai mari sau mai mici (Godea 2005, p. 10–15; Pomohaci *et alii* 2002, p. 7–14).

2. REPERE ISTORICE ȘI MOD DE PREPARARE

Primele informații referitoare la fabricarea alcoolului în spațiul românesc datează din anul 1332 în Transilvania (Godea 2005, p. 10; Distileriiilebran.ro), iar în 1570 este menționată localitatea Turț, jud. Satu Mare (Pomohaci *et alii* 2002, p. 7).

¹ Ordinul nr. 368/2008 pentru aprobarea *Normelor privind deținerea, descrierea, prezentarea și etichetarea băuturilor tradiționale românești*.

² Pentru *pălincie* și *horincie* există o mulțime de sinonime populare: *căzâlniță*, *povarnă*, *povarniță*, *povarnagerie*, *țuicărie*, *velniță*, *vinărsărie*; persoanele care supraveghează procesul de distilare se numesc *brenier*, *cazangiu*, *căldărar*, *pălincar*, *pălincăruș*, *povarnagiu*, *rachier*, *țuicar*, *velnicer*, *vinărsar*.

Prepararea rachiurilor din fructe a constituit o activitate de bază pentru mulți locuitori din diferitele zone pomicole. Ion Ionescu de la Brad afirma, la 1868, în lucrarea *Agricultura română în județul Mehedinți*, că populația de la munte, neproducând în ținutul de baștină suficiente bucate, vinde rachiu și cumpără porumbul care lipsește și, în felul acesta, rachiul devine un „product de alimentație iar nu de băutură” (*apud Pomohaci et alii* 2002, p. 9).

În ceea ce privește modul de preparare a „țuicii”, el este descris în numeroase lucrări, între care amintim doar Gherghi 1994; Godea 2005; Nămoșanu 1993; Pischl 2009; Pomohaci *et alii* 2002. Din aceste materiale, dar mai ales din informațiile obținute de la subiecții chestionați³, se desprind și aspecte legate de calitatea băuturii, în directă legătură cu valoarea materialului din care sunt confecționate cazanele, cu calitatea materiei prime, cu fermentarea acestora și, inclusiv, cu temperatura apei din vasul de răcire, cu calitatea lemnelor de ardere, cu păstrarea constantă a focului în timpul procesului de distilare etc.

3. DENUMIRILE UTILIZATE

Materialele avute la dispoziție – atlase lingvistice, lucrări lexicografice, dar și diverse studii și articole care, tangențial, prezintă și termeni din acest microcâmp lexicologic – ne oferă o gamă variată de denumiri.

Potrivit cu valoarea percepută de utilizatori a cuvintelor folosite, am încercat să le grupăm în mai multe categorii.

3.1. Termeni generici. În această categorie am inclus termenii înregistrați în ALRM, vol. I, h. 163 ȚUICĂ (DE PRUNE), în ordinea în care au fost menționați. Pentru alte detalii, ca și pentru răspândirea lor, am folosit și răspunsurile la întrebările 1164 ȚUICĂ, 1165 FRUNTEA ȚUICII, 1166 ȚUICĂ PROFRIPTĂ, înregistrate în Atlasele lingvistice pe regiuni.

ȚUICĂ, ȚUICI, s.f. „băutură alcoolică obținută prin fermentarea și distilarea prunelor sau a altor fructe”: „*Vinul, țuica cui îi place / N-are cu ce să se-mbrace*” (Pann); „*S-a apucat și el [...] de tras la mahorcă și de chilit la țuică și holercă*” (Creangă).

Originea cuvântului este necunoscută (DLR, s.v.). Ciorănescu (2001) crede că este o formație expresivă, iar atestările din sb., cr., *cujka*, și din săsește, *tsulkē*, provin din română (Ciorănescu 2001).

Derivate: *țuicar* „fabricant sau negustor de țuică; (fam.) băutor de țuică” (< *țuică* + *-ar*), *țuicăreală* „faptul de a se țuicări” (< *țuicări* + *-eală*), *țuicări* „a bea țuică, a se cinsti cu țuică” (< *țuică* + *-ări*), *țuicărie* „loc (improvizat) unde se servește țuică” (< *țuică* + *-ărie*), *țuicui* „a se țuicări” (< *țuică* + *-ui*), *țuicuială* (< *țuicui* + *-eală*), *țuiculeană* „țuiculiță” (< *țuică* + *-uleană*), *țuiculiță* (< *țuică* + *-uliță*), *țuicușoară* (< *țuică* + *-uș* + *-oară*).

³ Petre Bilț (n. 1934), Vima Mare, jud. Maramureș; Ioan Felecan (n. 1928), Caila, jud. Bistrița-Năsăud; Mircea Todoran (n. 1942), Purcăreț, jud. Sălaj; toți proprietari de cazane de țuică.

Expresii: *țuică îndulcită*, *țuică verde*⁴, *țuică cu ciuimoreală* 1. „țuică făcută cu frunze, pământ și prune verzi sau posmoage în amestec”, 2. „țuică de calitate inferioară” (Muntenia) (Godea 2005, p. 108).

Ca răspândire, termenul este întrebuițat, în general, prin Oltenia, Muntenia, Dobrogea și Moldova, iar în câteva puncte cartografice (cf. ALRM II, s.n., vol. I, h. 163, pct. 182, 520, 791, 833, 848, 987) este dublat de cuvântul *rachiu* care, inițial, era cuvântul literar, celelalte fiind sinonime regionale (Avram 2001, p. 71). La ora actuală termenul se utilizează și în alte zone ale țării, inclusiv în Maramureș (ALRR–Mar., vol. II, h. 461, pct. 222, 226, 227, 235)⁵.

Termenul apare și în numeroase sintagme, care fac trimitere la:

(a) fructele (cerealele) din care este făcută: *țuică de caise*, *țuică de cireșe*, *țuică de carne*, *țuică de mălai*⁶, *țuică de mere*, *țuică de mere pădurețe*, *țuică de pere*, *țuică de pere pădurețe*, *țuică de prune*, *țuică de tescovină* etc.;

(b) vechimea și calitatea produsului. „În funcție de durata de învechire, denumirea produsului «țuică» poate fi înlocuită cu denumirile: «țuică bătrână», obținută din distilate învechite minimum 3 ani; «țuică extra», obținută din distilate învechite minimum 7 ani” (Ordinul nr. 368/2008).

Însoțit de determinanți care arată zona sau localitatea în care se produce, termenul formează sintagme folosite ca brand al țuicii: *Țuică de Bihor*, *Țuică de Bistrița*, *Țuică de Buzău*, *Țuică de Milcov*, *Țuică de Muscel*, *Țuică de Pitești*, *Țuică de Zalău*, *Țuică de Turț*, *Țuică de Văleni*, *Țuică de Zetea* etc.

RACHIU, RACHIURI, s.n. 1. „nume generic dat diferitelor băuturi alcoolice tari obținute natural prin distilarea vinului, a fructelor, a sucurilor fermentate, a cerealelor, sau sintetic, prin diluarea alcoolului cu apă (și cu esențe) fără adaos de sirop de zahăr; *vinars*”. 2. „cantitate de rachiu (1) conținută de un pahar, de o sticlă etc.”.

Ca arie de răspândire, cuvântul este atestat într-o zonă ce cuprinde sudul și estul Transilvaniei și o parte din jumătatea nordică a Moldovei (pct. 130, 157, 172, 228, 514, 531, 551, 574). De asemenea, se găsește și într-un punct (872) din sudul Olteniei. În Banat, pe o arie compactă, apare varianta fonetică *răchie* (pct. 2, 27, 29, 36, 47, 53, 64, 78). DLR, s.v. menționează și formele *rachie/rechie* (ar. *arāchie*, mgl. *rāchie*), care ar proveni din scr. *rakija* (cf. și bg. *rakija*, ngr. *raki*, rus. *raki*). Etimonul cuvântului este tc. *raki* (Ciorănescu 2001; DLR, s.v.)⁷. La ora actuală, cuvântul este înregistrat și în alte zone, eventual cu diferențe semantice în raport cu ceilalți termeni (cf. ALRR–Munt. Dobr., vol. III, h. 361): *țuica* „de prune”, *rachiu* „de porumb” (pct. 709), „*rachiu* din orice: caise, tescovină, drojdie” (pct. 817).

⁴ Țuică băută în stare naturală, spre deosebire de *țuică îndulcită* (cu zahăr caramelizat).

⁵ În zonele geografice Maramureș și Oaș, *țuică* poate fi denumită *horincă* sau *turț* (Ordinul nr. 368/2008).

⁶ Dintre cereale, cel mai des folosit pentru obținerea țuicii este mălaiul (= porumbul); altele, precum orzul, secara și chiar plante furajere ca sfecla de zahăr, sunt utilizate mult mai rar. Unul dintre motive este și acela că procesele de fermentare și de fabricație sunt mai complicate și mai puțin cunoscute.

⁷ În turcă, cuvântul vine din arabă, *araq*, de unde l-au luat direct unele limbi occidentale: fr. *arak*, it. *arac(ca)*, sp. *arac*, engl. *arrack* (Ciorănescu 2001, s.v.).

Derivate: *rachiar* (rar) (< *rachiu* + *-ar*), *rachiaș* (< *rachiu* + *-aș*), *rachier*⁸ „persoană care face și vinde rachiu” (< *rachiu* + *-er*), *rachiereasă* (< *rachier* + *-easă*), *rachierie* (< *rachier* + *-ie*), *rachieriță* (< *rachier* + *-iță*), *rachiiță* (*rachie* + *-iță*) (înv.) „bodegă”, *rachigiu* (înv.) „producător de țuică”, *rachior* (*rachiu* + *-ior*).

Termenul formează numeroase sintagme în care determinantul arată materia primă: *rachiu de pere*, *rachiu de mere*, *rachiu de cireșe*, *rachiu de vișine*, *rachiu de caise*, *rachiu de piersici*, *rachiu din fructe de pădure*, *rachiu de tescovină*⁹; *rachiu de drojdie*¹⁰, *rachiu de spumă de drojdie*¹¹, *rachiu din vin*¹².

Menționăm și trei sinonime ale cuvântului *rachiu*: unul literar, **monopol**, s.n. (pop.) „rachiu fabricat de o întreprindere care deține monopol” (DLR, s.v.), folosit într-o perioadă în care exista monopol al statului asupra băuturilor alcoolice; altul învechit și regional, **ocovit**, **ocovită** „rachiu”¹³, care (din polonă sau ucraineană) trimite la sintagma din lat. medievală *aqua vitae* „apa vieții; alcool”; iar celălalt (din țig.) are nuanță argotică: **tabardós**, s.n. (var. *tapardós*, *taparnós*, *topardós*, *tabarós*, *papardós*) „rachiu”: „*O cinzeacă de tabardós*” (DLR, s.v.; Seche 1982, p. 774).

VINARS, **VINARSURI**, s.n. (reg., mai ales în Trans.) „rachiu (din vin, din cereale, de prune etc.)”: „*Fac sașii în Brașev vinars roșu cu bujor*” (Dosoftoi); „*Ceapă zdrobită, pisată să mesteci în vinars și să bei*” (a. 1757)¹⁴. Din *vin* + *ars*, calc după germ. *Branntwein* (DLR, s.v.; Ciorănescu 2001, s.v. *vin*). Varianta fonetică *jinars* este regională.

Derivate: *vinărsar* „producător de țuică”, *vinărsărie* „distilerie sau prăvălie de țuică”.

Termenul este atestat pe o arie ce cuprinde centrul și estul Transilvaniei (pct. 95, 102, 105, 141, 219, 235, 250, 260): „[...] *cei cu Paștile cinstesc mai întâi pe meseni cu câte un pahar de vinars și apoi se invită a gusta din bucate*, [...]”; *Când se aduc și se pun fripturile pe masă, atunci, aducându-se și vinul, împărăția vinarsului a apus, adică din momentul acela nu se mai cinsteste vinars, ci numai vin*” (Marian 1994, vol. II, p. 222).

Atlasele lingvistice pe regiuni confirmă o extindere a ariei de întrebuințare sau măcar atestă faptul că este înțeles de vorbitori: „în altă parte îi spune *vinars*” (NALR–Olt., vol. III, pct. 915), „ardelenii zic *vinars*”, *vinars* „îi zice în Ardeal” (NALR–Mold. Bucov. vol. III, pct. 461, 469); *vinars*, în toată partea de sud-est a Crișanei (NALR–Criș., vol. III).

⁸ În forma *Rach(i)eru*, cuvântul este prezent și în antroponimie, cf. Jordan 1983.

⁹ „Băutură alcoolică obținută prin fermentarea resturilor rămase după stoarcerea mustului din struguri” (DEX, s.v.).

¹⁰ Se obține prin distilarea drojdiei de vin, cf. Pomohaci *et alii* 2002, p. 21.

¹¹ Se obține prin distilare fracționată a drojdiei de vin cu înlăturarea frunților și cozilor. Mirosul și gustul de drojdie sunt mult mai discrete și mai fine în comparație cu rachiul de drojdie, cf. *ibidem*.

¹² Se prepară din distilat de vin de 65–72 % vol., cf. *ibidem*.

¹³ Din pol. *okowita*, ucr. *okovita*, *okovitka* (din lat. med. *aqua vitae* „apa vieții; alcool”). Budai-Deleanu înregistrează și forma *acavită*, așa cum a putut-o întâlni și în polonă, *akwawita* sau în pronunțarea ucraineană a cuvântului polonez (cu *o* neaccentuat trecut la *a*) (Mitu 2001, p. 73–74).

¹⁴ În zona Bistriței, *vinarsul* este o țuică îndulcită cu zahăr caramelizat, potrivit gustului persoanei care o prepară.

Ca și termenii sinonimi, și *vinars* intră în alcătuirea unor expresii în care determinantul arată materia primă: *vinars de bucate*, *vinars de mere*, *vinars de pere*, *vinars de prune* etc.

Însoțit de determinanți care trimit la o zonă sau la o localitate, termenul formează numeroase sintagme, aprobate de Uniunea Europeană ca brand pentru coniacul românesc: *Vinars de Jidvei*, *Vinars de Murfatlar*, *Vinars de Segarcea*, *Vinars de Târnave*, *Vinars de Vaslui*, *Vinars de Vrancea*¹⁵, *Vinars de Valea Călugărească*.

PĂLINCĂ, PĂLINCI (var. *palincă*) (cu accentul pe *i*), s.f. (reg.) „rachi; (p. restr.) țuică”: „*Multu-mi place palinca / Și departe-i Bistrița*” (Folclor); „*Bău palincă și se încălzi*” (Stancu). Din magh. *pálinka*¹⁶, cf. și ucr. *palinca*, scr. *palinka* (< *paliti* „a arde”) (DLR, s.v.).

Ca arie de răspândire, cuvântul este atestat în Crișana (pct. 279, 284, 310, 316, 325, 334, 346), dar s-a extins și în ariile deținute de ceilalți termeni: *palincă* (NALR–Olt., vol. III, pct. 966; ALRR–Mar., vol. II, pct. 240; ALRR Munt. Dobr., vol. III, pct. 877).

Derivate: *pălincie* „locul, construcția unde se prepară palinca” (< *palincă* + *-ie*), *palincuță* / *pălincuță* (< *palincă* + *-uță*)¹⁷.

El formează și sintagme, cu determinanți ce fac referire la:

(a) fructele din care este făcută: *palincă de cireșe*, *palincă de prune*, *palincă de pere*, *palincă de mere*, *palincă de pere pădurețe*, *palincă de tescovină*, *palincă cu afine* etc.¹⁸;

(b) vechimea și calitatea produsului: *palincă nobilă*, *palincă sălbatică*, *palincă pe pat de fructe* (Hartmade.ro; <https://www.google.ro/#q=palinca>).

Cele care se referă la zona ori localitatea în care se produce sunt confirmate ca brand al băuturii: *Palincă de Bihor*, *Palincă de Bran*, *Palinca de Maramureș*, *Palinca de Zalău* etc.

HORINCĂ, s.f. (din *holercă* + *palincă*): *Dau ocol unei glăjuțe plină cu horincă (palincă) de bucate* (Reteganul, în DLR, s.v. *holercă*). ALRM II, s.n., h. 163 îl atestă în pct. 272, 349, 353, iar variantele *horilcă* și *holercă* în câte un punct fiecare (362, respectiv 386). Faptul că aceste puncte cartografice se află în prelungirea celor din Crișana, unde e prezent termenul *palincă*, confirmă ideea originii sale din *holercă* + *palincă* (DLR, s.v. *holercă*). În lupta cu termenul care-i stă la bază și cu celelalte variante – *holercă*, *horilcă*, *hulircă*, *hulercă*, *hurelcă*, *horelcă*, *orilcă* – acesta a câștigat teren, fiind folosit de majoritatea vorbitorilor, atunci când e vorba de un sinonim al țuicii.

Termenul de bază, înregistrat în DLR, este *holercă* (din rus. *horelka*, ucr. *horiuka* (< *hority* „a arde”), care, în etapa actuală, a rămas cu un sens ce trimite la o băutură de slabă calitate, cf. *holercă*, s.f. (reg.) „rachi de proastă calitate” (DEX, s.v.). Importante pentru calitatea, materia primă folosită și întrepătrunderea termenilor sunt și precizările consemnate în NALR–Mold. Bucov., vol. III, h. 331 ale unor informatori: „mai de mult se zicea *holercă*” (pct. 503), „acu-i zice *țuică*” (pct. 598), „*țuică* se spune de câțiva ani” (pct. 536), „*holercă* spun bătrânii la rachiul alb” (pct. 480), „*holerca* se face din barabule” (pct. 477), „*holercă* se făcea demult din cartofi, secară, păpușoi”

¹⁵ Ro.wikipedia.org/wiki/Țuică; www.zetea.com/ro/știri.html

¹⁶ În magh. cuvântul vine din slov. *pálenska* (de la *palit* „a arde”), care, la rândul său, traduce germ. *Branntwein* „rachi” (din *brennen* „a arde” și *Wein* „vin”, deci *vin ars*) (Graur 1978, p. 102).

¹⁷ Cu suf. *-aș*, *Palincaș*, cuvântul este întâlnit și în antroponimie, cf. Iordan, 1983.

¹⁸ Se mai folosesc coacăze, gutui, mure, porumbele, serotine.

(pct. 491), „*holerca* se face din pâni, din sfeclă” (pct. 495, 501), „*holircă* – rachiurile cumpărate de la stat” (pct. 476).

Derivate: *holercuță* (< *holercă* + -uță); *horincar* (< *horincă* + -ar)¹⁹; *horincie* (< *horincă* + -ie), *horincuță* (< *horincă* + -uță).

Expresii: *horincă de bucate*, *horincă de drojdie*, *horincă îndulcită* „țuică îndulcită cu miere sau zahăr”; *horincă pipărată* „țuică, de regulă îndulcită, la care se adaugă piper; se folosește și în caz de răceală; *horincă verde* „țuică neîndulcită”.

Sintagma *Horincă de Cămârzana* este utilizată ca brand pentru țuica preparată în Oaș.

3.2. Termeni conotativi. Sunt cei mai numeroși, întrucât fac referire, mai ales că e vorba de băuturi, la variate aspecte și ipostaze ce decurg din chiar actul denotației sau din procesul psihologic al consumatorului. Majoritatea lor sunt creații expresive (derivate, metafore, adaptări ale unor termeni străini etc.) inedite și, în general, puțin cunoscute. Aceștia pot fi grupați din multe puncte de vedere, dar noi ne-am oprit la următoarele aspecte: momentul curgerii, materia primă folosită, calitatea, modul de prezentare.

3.2.1. Termeni care se referă la momentul curgerii (la început, la sfârșit):

3.2.1.1. Curge prima dată²⁰. Este numită și „fruntea țuicii”, iar tăria ei poate ajunge până la 70 de grade, dar, datorită conținutului ridicat de alcool metilic, este toxică. De aceea, aceasta nu este destinată consumului, ci se folosește în scopuri medicinale, mai ales pentru masaj în caz de dureri.

Potrivit cu informațiile culese, dar mai ales conform Atlaselor lingvistice pe regiuni, termenii pentru FRUNTEA ȚUICII (întrebarea [1165] din chestionarul NALR) sunt:

arămită „țuica ce curge prima dată”²¹ (de la verbul *arămi*, derivat, la rându-i, din *aramă*, cf. și *derivatele*, prin Mold. și Bucov., *arămoi*, *arămos*, *arăneală*); *arcoziță* (prin. Mar.); *bășățu* (*bașățu*, *ba(s)ciță*, prin Ban.); *bârzană* (Ban.); *buzu* (Mold. și Bucov.); *buzum* „rachi inferior”²² (sudul Moldovei), *camfor* (Olt.); *chicuș* (Munt. și Dobr.; Mold. și Bucov.); *chircos* (Mold. și Bucov.); *drojd(i)e* (Olt.); *esență di rachiu* (Mold. și Bucov.); *față/fățat* „țuica ce curge prima dată”; *forlaf/forlap* (Ban.); *foșprung* (*fașprun*, *foșpont*, *șpon*) (Trans.); *frunte* (Olt., Trans., Munt. și Dobr.)/*fruntea* (Mold. și Bucov.)/*frunt*, *fruntul răchiei* (Ban.)/ *fruntea cazanului/frunte de cazan* (Olt., Munt. și Dobr.); *fruntea răchiei* (Ban.)/*frunte de rachiu* (Olt.)/*frunte de răchie* (Ban., Munt. și Dobr.)/*fruntea țuicii* (Olt.)/*frunte de țuică* (Olt., Munt. și Dobr.); *fuză* /

¹⁹ Cuvântul, cu același suf. -ar, *Horincar*, este întâlnit și în antroponimie, cf. Iordan 1983.

²⁰ În procesul de „dublă distilare”, există trei momente, marcate prin termenii „*frunte (frunți)*”, „*mijloc*” sau „*inima distilatului*” și „*coadă (cozi)*” sau „*ulei de fuzel*”. „Ponderele fracțiunii „*frunți*” este de 1–2% față de volumul distilatului crud și cu tăria de peste 72% volum alcool și cu impurități neplăcute la gust și miros”. „Fracțiunea „*mijloc*” se obține când tăria distilatului în fierbere începe să scadă sub 72% vol. alcool până ajunge la 20–25% vol.”. „*Cozile* reprezintă substanțele greu volatile care distilează la urmă, când temperatura din cazan este mai ridicată”. „La rectificare, «*frunțile*» și «*cozile*» se colectează separat de fracțiunea «*mijloc*»” (Pomohaci *et alii* 2002, p. 70).

²¹ Localitatea Vima Mare, jud. Maramureș.

²² Din tc. *buzum* „resturi de recoltă din grădini și din vii” (DELR, vol. I, s. v.).

fuză de rachiu/fluzuri (Mold. și Bucov.); *gaist* (*gais*) (Mar., Trans.); *holercă* (Munt., Dobr.); *horincă puturoasă* (Mar.); *icsus* (Mold.), *lutăr* (Trans.); *mursă* (var., reg.: *mulșă, morsă*) (reg.) „rachiu fiert întâia oară”: „Era harnică velnița să fiarbă atâta mursă, câtă li trebuia oamenilor” (Șez., în DLR, s.v.); *pașadercă* (Munt. și Dobr.); *pârvină*²³ (Olt.); *poslete* (*posleț, posleti, poslez*; Mold. și Bucov.); *rachiu* (Trans., Mold. și Bucov.)/*rachiu di frunte* (Mold. și Bucov.)/*rachiu din puarnă* (Olt.)/*rachiu prima* (Mold. și Bucov.)/*rachiu tare* (Olt.)/*răchie de frunte/răchie din frunte* (Ban.); *rezeleu* (Trans.) „ceea ce curge, la distilarea țuicii, prima dată”²⁴ (var. *rezeș* „e foarte tare; curge la începutul celei de a doua fierberi”, *rezăș, răzăș, razalău, rezedes*); *senț/senț* (Mar.); *spiriduș /spiriduș de tare* (Ban.); *spirt* (*spir, șpirt, șpir, spirt di țuică*) (Mar.; Munt. și Dobr.; Olt.; Mold. și Bucov.); *spuma* (Munt. și Dobr.); *suslă* (*ciuslă, țuslă*)²⁵ (Maram., Bistrița-Năsăud); *șum* (Mold. și Bucov.); *tărime* (Munt., Dobr.); *țuică* (Olt.)/*țuica ai dintâi* (Trans.)/*țuică fruntea* (Munt. și Dobr.)/*țuică de frunte* (Olt., Munt., Dobr.)/*țuică din fruntea cazanului/țuică din puarnă* (Olt.)/*țuică rafinată* (Munt. și Dobr.)/*țuică slabă* (Mold. și Bucov.)/*țuică tare* (Olt., Munt. și Dobr.)/*țuică tare de frunte* (Olt.); *vinars de frunte/vinars tare* (Trans.); *votcă* (*otcă*) („curge la începutul primei fierberi” (Trans., Munt. și Dobr.).

3.2.1.2. Curge ultima. În general, majoritatea acestor termeni implică, prin semantismul lor, și aspecte privitoare la calitatea sau la tăria băuturii, ori la procesul distilării:

apă acră (Munt., Dobr.); *coadă, cozi*, s.f. „țuică care curge ultima dată”²⁶; *codină* „rachiu slab, care curge la urmă”; *coșleț* (Mold., Bucov.) „rachiu care curge la urmă, de calitate inferioară”; *otcă*, s.f. (prin Olt. și Trans.) „țuică rămasă pe fund, fără tărie, ce curge la urmă de tot din cazan” (Vrabie 2001, p. 62); • „distilat alcoolic, cu tărie slabă, fiert o singură dată”; *otôșcă*, s.f. (prin Olt.) „țuică slabă care curge la urmă de tot din cazan”²⁷; *pișoalcă* „țuică foarte slabă care curge ultima la cazan” (Mărgărit 2007, p. 210, 297); *posleț* (*posleti*, prin Mold. și Bucov.) „rachiu de calitate inferioară, cu un procent redus de alcool, care se scurge din alambic la începutul și (mai ales) la sfârșitul distilării”: „După ce încetează rachiul de 18–19 grade începe a ieși vurtul, poslețul, o apă ce miroase a rachiu, însă este slabă” (DLR, s.v.); *trinc* (Ban.)/*trinci*

²³ Vezi și Mărgărit 2007, p. 210: „țuică de calitate superioară, de la începutul distilării”.

²⁴ Are o culoare lăptoasă și nu este destinat consumului, datorită conținutului ridicat de alcool metilic. Este folosit în scopuri medicinale, pentru frecții. Termenul nu este atestat de dicționare cu acest sens.

²⁵ Termenul, cu etimologie necunoscută, cunoaște multe variante (*țuslă, țuzlă, suzlă, ciuslă, ciuzlă, ciusă*) și, în funcție de zonă, are și semnificații diferite: *țuslă/suslă*, s.f. (prin Trans.) 1. „rachiu sau țuică (slabă) care se obține prin distilare”; *p. gener.* „țuică slabă”; • (prin Trans. și Maram.) „țuică tare, obținută la începutul distilării”: „Și susla-i tare, d-apoi când a fi gata (vinarsul)”; • (reg.) „țuică de calitate slabă, obținută la sfârșitul distilării” (Iapa, jud. Maramureș); • (reg., în forma *ciuslă*) „țuică distilată de două ori” (Vișeu de Jos, Vișeu de Sus). 2. (reg., în forma *ciuslă*) „băutură sau mâncare rău pregătită” (Sângeorz-Băi, jud. Bistrița-Năsăud) (DLR, s.v.).

²⁶ Ea nu este bună de băut, dar se folosește, în cantități mai mici, la modelarea tăriei țuicii.

²⁷ După Emil Vrabie, cuvântul „vine din adjectivul feminin sârb *otočka*, parte componentă a termenului compus *otočka rākija* „rachiu ieftin, rachiu slab”, *ad litteram* „rachiu de scursură” (Vrabie 2001, p. 63–64).

(Trans.) „curge la sfârșit și nu are gust bun”; **țovie** „țuică slabă, ultima la cazan”(Olt.)²⁸; **vurt** (*furt*, prin Banat, „la urmă curge furtul”) „țuică slabă, de la urmă” (Mold. și Bucov.); **zeamă acră** (Munt., Dobr.).

3.2.2. Termeni care se referă la materia primă folosită. Și acești termeni conțin note privitoare la calitatea ori tăria băuturii:

basamac, s.n. „rachiu ordinar (făcut din spirt de bucate amestecat cu apă)” (DLR, s.v.); „rachiu din bucate, ieftin și vătămător” (DU); „rachiu de calitate inferioară: „*umbla ... cu basamacu-n cap*” (Caragiale, în NDULR, s.v.)²⁹ (din tc., sb. *basamak*, cf. DELR, vol. I, s.v.); **bragă**, s.f. „băutură acidă, ușor alcoolizată, preparată prin fermentarea meiului la care se adaugă o mică cantitate de grâu, porumb sau orz” (Godea 2005, p. 101)³⁰; **boască**, s.f. (reg.) „tescovină, boștină” (DLR, s.v.); **boștină** 1. „ceea ce rămâne din faguri, după ce se alege mierea și ceara”; 2. „tescovină” (var. *voștină*, (prin Mold.) *hoștină*, *broștină/boroștină*³¹: „*Broștina o făceam țuică*” (Peștera, jud. Constanța, cf. ALRR–Munt. Dobr., vol. III, h. 376 „tescovină”, pct. 894))³²; **ceagăr**, cu var. *cighir* (prin Banat, Hațeg și Mehedinți) „un fel de băutură; zeamă de prune crude; mustul ce iese din prunele fierte”³³, și *țigher* „zeamă stoarsă din tescovină” (Graur 1978, p. 144)³⁴; **comină** (reg.) „tescovină”³⁵ (DLR, s.v.); **liur** (var. *liură*, *liuriu*) (reg., prin Trans. și Mold.) „băutură alcoolică slabă, făcută din fructe” (DLR, s.v.); **prăștină** (*praștină*) (reg.) 1. „tescovină, boștină”. 2. „rachiu de tescovină sau de drojdie” (NDULR, s.v.); **schinduc**, s.m. „băutură alcoolică preparată din schinduc (= plantă erbacee)”: „*Bem schinduc, un rachiu de afine, cu lămâie și o umbeliferă cu gust de leuștean*” (Călinescu, în DLR, s.v.)³⁶; **secărică/săcărică** (var. *săcărea/secărea* (din *secară* + *-ea*)) „băutură alcoolică preparată, de obicei, din secară, (aromată cu secărea)”: „*Ei poartă deci într-o sticlură [...] secărică, rachiu, votcă, țuică*” (Teodoreanu, în DLR, s.v.); **șliboviță** „sortiment de rachiu tare de prune”: „*Să beau o litruță de șliboviță, să mai prind puteri*” (Stancu). • (reg.) „rachiu colorat și îndulcit”. 2. (reg.) „rachiu tare obținut la începutul distilării” (Buhoci, Bacău) (DLR, s.v.)³⁷; **tărchilă** (reg.) „tescovină” (Sănnicolau Român, Oradea, cf. DLR, s.v.); **tească** „tescovină”

²⁸ Pentru etimologie, vezi Mărgărit 2010, p. 234–235.

²⁹ Termenul apare și în antroponimie, cf. Iordan 1983.

³⁰ „Un fel de băutură răcoritoare”, var. (Mold.) *brahă*, (□ara Moșilor) *braică*. „Et. nec., înrudit cu rus. *braga*, ucr. *braha* // Rus. *braga*, ucr. *Braha*” (DELR, vol. I, s.v.).

³¹ Pentru etimologie, vezi Mărgărit 2007, p. 47–48.

³² Din sl. *voština* „rămășițe de ceară” (DLR, s.v.).

³³ „Vin sau oțet din diverse fructe” (DELR, vol. I, s.v.).

³⁴ Din magh. *csiger* (DLR, s.v.).

³⁵ Din sb. *komina* (DEX, s.v.).

³⁶ Când cantitatea de schinduc este prea mică pentru a fi cu adevărat o „țuică de schinduc”, se combină cu țuica pentru a primi aroma specifică. Se obișnuiește ca în sticla cu o astfel de băutură să existe și o crenguță de schinduc. De altfel, în Maramureș și în mai multe zone din Ardeal, sticla cu țuică conține în interior diferite obiecte sculptate: fus, poartă maramureșeană, scăriță etc. sau, uneori, fructe, în special o pară.

³⁷ Alte surse arată că *șlibovița* se obține prin „distilări succesive sau prin redistilarea țuicii până la concentrația alcoolică de 40–45 % vol., având calități apropiate de țuica de prune obișnuită” (Pomohaci et alii 2002, p. 17).

(ALRR–Munt. Dobr., vol. III, h. 376/ pct. 695, 812; NALR–Olt., vol. III, h. 490, pct. 901, 965, 986, 997)³⁸; *tescătură* (prin Munt.) „boștină, tescovină”; *tescovină* (var., reg. *tescuină, tiscovină, tăscovină, tescuină, tescoină, troscovină, troscovin, discovină, țescovină*; DLR, s.v.) „băutură alcoolică obținută prin fermentarea și distilarea resturilor rămase după stoarcerea mustului din struguri”³⁹; *trevere* (pop.) „rachie din vin”; „țuică” (DLR, s.v.); *țâbârcă*⁴⁰ „vin care se stoarce din tescovină”; *votcă* (var. *vodcă, vutcă*⁴¹) 1. „băutură alcoolică foarte tare, fabricată din alcool de cereale și din apă cu duritate scăzută” (DLR, s.v.); 2. (Ban.) „răchia cea slabă”.

3.2.3. Termeni care vizează tăria băuturii

3.2.3.1. De tărie ridicată:

*spirt*⁴², s.n. (pop.) „alcool etilic (care se vinde în comerț”; (p. ext.) „băutură alcoolică tare” (DEX, s.v.); *stropșeală*⁴³, s.f. (prin Trans.) „rachie”; „*Măi jupâne! [...] Dă-mi și mie oleacă de stropșeală*” (Rebreanu); „*Vinarsul se numește palincă, horincă și, câte odată, stropșeală*” (DLR, s.v.; Seche 1982, p.: 774); *trăscău*, s.n. „țuică (rachie) tare”; „*O cinzeacă de trăscău*” (M. I. Caragiale, în CADE); „*N-am mai băut eu așa ceva, decât în țara ungurului, de-i zicea trăscău, spre deosebire de altul mai slăbuț, de-i zicea palincă*” (Camil Petrescu, în DLR, s.v.); *țâpenie* (prin Olt.) „tărie” (Mărgărit 2007, p. 297).

3.2.3.2. De tărie slabă:

crampă (var. *crampăl*, în jud. Bistrița-Năsăud) (fam.) „țuică îndulcită” (DLR, s.v.); *morofleacă* „țuică slabă” (prin Banat și Oltenia)⁴⁴.

³⁸ Cuvântul a apărut prin derivare regresivă de la *tescovină* (Mărgărit 2007, p. 281–282).

³⁹ Pentru calitățile și modul de preparare a tescovinei, vezi Pomohaci *et alii* 2002, p. 30–31, iar pentru termenii utilizați, vezi atlasele lingvistice pe regiuni.

⁴⁰ Din *țibără* „magiun subțire de prune” (< magh. *cibere*, cf. DLR, s.v.) + *-ârcă/-ircă*, „cu o haplogogie și *i < i*, precedat de *ț*: **țâbârcă* > *țâbârcă* (Avram A. 2000, p. 172–173).

⁴¹ *Vodcă*, justificată doar etimologic, iar *vutcă* este o „variantă fonetică învechită” a lui *votcă* (Avram 2001, p. 71).

⁴² *Spirt* (prin Trans. *spirituș*, iar prin Banat *spiriduș*), cu variantele fonetice neliterare, *spirt, șpir, este* sinonim cu *alcool*, s.n. „lichid incolor, inflamabil, cu miros și gust specific, obținut prin fermentarea zaharurilor din cereale, fructe etc. sau pe cale sintetică și folosit la prepararea băuturilor spirtoase, ca dezinfectant, combustibil, dizolvant etc.; etanol, alcool etilic, spirt” (DEX, s.v.).

⁴³ Pentru apariția unor astfel de termeni este concludentă o poveste redată de Elena Niculiță-Voronca: „Amu, când a fost velnița gata, dracii s-au strâns toți la sesie ca să se sfătuiască cum vor pune numele băuturii ce vor face ei. Dracii cei bătrâni au zis că, în numele lor, să se cheme *drachiu*. Cei mijlocii au zis să se cheme *drăchilă*. Da într-al nostru? Au zis cei mititei. Într-al vostru *țuică*. Și amu așa a rămas, că *rachiul* cel mai tare e *drachiu*, cel mijlociu *drăcilă*, iar cel slab, care se face din perje, *țuică*” (Niculiță-Voronca 1998, vol. II, p. 286).

⁴⁴ Andrei Avram (2000, p. 59–60) crede că termenul provine dintr-o formă cu *ć* inițial: *cioroflea(n)că* „tină subțire”, cf. *ciorciofleac* „om de nimic”, sinonim cu *ciofleagă*, pentru etimologia căruia se trimite la *cioflec*, care înseamnă și „pahar, (ciocan) de țuică”.

3.2.4. Termeni care vizează calitatea (în general, negativă) și, uneori, cantitatea:

bolearcă (var. *bulearcă*, cu *o* închis la *u*) „rachiu rău”⁴⁵; **otravă** (Munt. și Dobr.); **pârșoacă** (prin Olt. și Munt.) „țuică de calitate inferioară”⁴⁶; **picătură**, **picături** (*picături*, *chicătură*, *chicături*, *chicuri*, *chicuș/ticuș*, *chircos*) (reg., Trans., Mold.) „băutură alcoolică (în cantitate mică)”: „Cu *chicătura* mi se pare că m-am mai încălzit” (TDRG, s.v.; DLR, s.v.); **pocirlă**, s.f. (reg.) „rachiu de proastă calitate”: „Otrăvitoare băuturi: *pocirlă*, *tărâș*, *basamac*, *rachiu de Moldova*” (DU; DLR, s.v.); **poșircă**⁴⁷ (pop. și familiar) 1. „prune fermentate pentru prepararea țuicii; drojdie rămasă de la distilarea țuicii”. 2. „băutură alcoolică slabă și de proastă calitate”: „[...] *politica* voastră nu face nici cât un pahar de *poșircă*” (Petrescu, în NDULR, s.v.); **samahoncă** (Mold., Bucov.) „e o băutură mai rea, nu e fiartă în cazane bine”; **spălăcitură**, s.f. (înv. și reg.) în sintagma *spălăcitură de ploscă* (Polizu) „poșircă” (DLR, s.v.); **șnaps**, **șnapsuri** (var., reg., *șnapț*, *șneaps*, *șneapț*), s.n. (fam.) „rachiu (tare); o anumită cantitate de rachiu”: „Cred că beai și tu, ginere, un *șnaps* fain de toț” (Rebreanu, în DLR, s.v.)⁴⁸; **tărie**, **tării**, s.f. „grad (mare) de concentrație de alcool, de esență, de aromă etc.”⁴⁹; (spec.) „țuică tare”⁵⁰; **tărâș**, s.n. (reg.) „țuică de calitate proastă” (DLR, s.v.); **trăscăuaș** „țuică tare (servită în pahare mai mici)”; **țăpovină** (prin Olt.) „țuică slabă, de proastă calitate”⁵¹; **vurt**, s.n. (Mold.) „rachiu de calitate inferioară, cu procent redus de alcool” (DLR, s.v.).

3.3. Termeni figurați:

Agheasmă, s.f. (în religia creștină) „apă sfințită”; • (glumet) „rachiu”: „Vrei nu vrei, bea, *Gligore*, *aghiasmă* (*aiasmă*)” (Zanne, în DLR, s.v.; Seche 1982, p. 774); **Apa Vieții** (metaforic) „țuică”. Expresia este calchiată după fr. *eau-de-vie*, it. *acquavite*, care

⁴⁵ Din *boală* + *horelcă*, ceea ce confirmă constatarea că băutura proastă te îmbolnăvește.

⁴⁶ Pentru etimologie, vezi Mărgărit 2007, p. 209–210.

⁴⁷ Iorgu Iordan înregistrează pentru *poșircă* „multe sinonime”: *boharcă* (*bohoarcă*), *buharcă* (*buhoarcă*), *bulearcă*, *holercă* (*holircă*, *horilcă*), *pliușcă*, *pojďarcă*, *țășpoacă* etc., față de care afirmă că sunt, cel mai adesea, „un produs al contaminării ce intervine pentru înviorarea și intensificarea expresiei. *Boharcă*, împreună cu toate aspectele lui fonetice, trebuie să fi rezultat din *bolearcă* încrucișat cu *mahorcă* „tutun prost”: unii termeni (de ex. *țășpoacă*) circulă și cu sensul acesta, lucru firesc, dacă nu uităm că tutunul „se bea” (și că băutorii sunt, mai totdeauna, fumători pasionați). *Pojďarcă* de asemenea pare a fi o contaminare: partea lui finală corespunde, până la identitate, părții finale a lui *poșircă* (pronunțat moldovenește cu *î*). Strict fonetic, *pojďarcă* reprezintă un mai vechi *poșăďarcă*, cu *î* din silaba antepenultimă căzut și cu *ș* > *j* sub influența lui *d* imediat următor” (Iordan 1975, p. 334).

⁴⁸ Din germ. *Schnaps* (DLR, s.v.). Forma *jnaps* este greșită (Avram 2001, p. 71).

⁴⁹ De la sintagmele *tăria vinului* („Bunătațea vinului [...] *tăria* și *trăinicia* lui *atărnaș* și de la o potrivită *cățime* a *părților* *mustului*” (I. Ionescu); *tăria țuicii* („Bău și el, suflă *tăria* țuicii și puse coatele pe *masă*”) s-a ajuns, prin sinecdocă, la *tărie* (de diferite lichide): „Într-un colț de *ladă* *avea* *sticluțe* de diferite *tării*” (DLR, s.v.; DEX, s.v.).

⁵⁰ Cf. *Tărie de Bihor* „distilat alcoolic produs, începând cu anul 2000, la stabilimentele industriale „European Drinks”, din jud. Bihor” (Godea 2005, p. 108).

⁵¹ Pentru etimologie, vezi Mărgărit 2007, p. 297.

au corespondentul în sintagma lat. medievală *aqua vitae* „apa vieții; alcool”; *Apă Vie* (metaforic) „țuică”. Sintagma face trimitere, probabil, la relatările din basmele noastre, care amintesc despre *apa vie* și *apa moartă*, dar își poate găsi explicația și în expresia precedentă, *apa vieții*; *Aprig de Călnău*⁵² „distilat alcoolic de fructe obținut în instalații industriale în localitatea respectivă” (Godea 2005, p. 99). Adjectivul *aprig*, folosit și adverbial, cu sensul „înfocat, nestăpânit” (DEX, s.v.), aici substantivizat, a fost ales pentru a întări sau susține mai bine calitățile acestui sortiment de băutură; *Argeșană*, s.f. „varietate locală de țuică produsă în aria etnografică a Argeșului” (*ibidem*, p. 100). Prin metonimie, zona de producere a băuturii denumeste chiar *țuica* din această zonă; *Doi ochi albaștri*. Sintagma, folosită ca brand este inspirată din imaginea de pe etichetă: două prune într-o nuanță de albastru, legate printr-o codiță. Dar aceasta face trimitere atât la simbolistica ochilor, „asociați cu soarele și luna” sau cu „moartea fizică sau spirituală”, cât și la culoarea albastră, care, în cazul de față, semnifică, credem, „depărtarea de lumea reală și de viață” (Evseev 1994, p. 122–123). În limba germană există o interesantă asociație între culoarea albastră, desemnată prin termenul *blau*, și starea omului „beat”, exprimată, colocvial, familiar, tot prin *blau*⁵³. „Asociația de idei [...] nu e simplu de exprimat și se corelează, probabil, cu schimbarea culorii obrazilor și a nasului alcoolicii cronici în vinețiu” (Biedermann 2002, p. 16, col. 2); *Muereasca*, s.f. (reg.) „varietate locală de țuică produsă în zona etnografică Vâlcea”. De la *Țuica de Muereasca* (Godea 2005, p. 108), după numele localității unde se produce⁵⁴, prin reducerea sintagmei, *muereasca* a ajuns să denumească produsul, *țuica*, întocmai ca și *Argeșana*, *Turț* ori *Zetea*; *Ochii lui Dobrin*. Sintagma este utilizată mai mult pentru comercializarea băuturii pe piața internă, unde calitățile deosebite de fotbalist ale lui Nicolae Dobrin (dar și înclinația spre băutură) sunt mai bine cunoscute. Valoarea simbolică a ochilor este aceeași ca și în *Doi ochi albaștri*. Poate fi și o apropiere față de brandul de vin, *Lacrima lui Ovidiu*; *Turț*. Prin metonimie, *Turț*, localitate în care se produc mari cantități de țuică ce se comercializează, a devenit însăși denumirea produsului. *Țuica de Turț*, a ajuns sinonim cu *țuica Zetea*. Tot prin metonimie, *Zetea* devine sinonim cu *țuică*: *țuică de Zetea*⁵⁵, *Zetea Transilvania* (www.zetea.com/ro/știri.html).

3.4. Denumiri de brand:

În general, majoritatea termenilor generici, la care se pot adăuga și termeni figurați, ca *Argeșana*, *Turț* ori *Zetea*, împreună cu determinanți, referitori la materia primă, la locul de proveniență sau alte aspecte, formează denumiri utilizate ca brand.

3.4.1. După locul de proveniență:

Turț de Maramureș; Zetea Transilvania.

3.4.2. După nume de localități, nume de personaje istorice ori aspecte culturale, plus o sintagmă cu referire la băutură:

⁵² Cu acest nume au fost două sate, *Călnău de Jos* și *Călnău de Sus*, ambele desființate și înglobate în satul Frumușani, județul Ilfov, cf. Iordan *et alii* 1974, p. 110. Cele trei denumiri: *Aprig de Călnău*, *Doi ochi albaștri*, *Ochii lui Dobrin* se găsesc menționate la Godea 2005, p. 15.

⁵³ *Blau*, adj. 1. albastru, azuriu, bleu. 2. vânăt. 3. (fam.) beat, mahmur (DG).

⁵⁴ *Muereasca* este o comună în județul Vâlcea, cf. Iordan *et alii* 1974, p. 184.

⁵⁵ Sintagma respectivă relevă faptul că *Zetea*, precedat de prepoziția *de*, trimite la localitatea și nu la numele de familie *Zetea*, atestat și el în antroponimia românească.

Sintagmele care urmează provin din instalații industriale și trimit la sortimente de coniac românesc, și nu la produse de țuică.

Arad, băutură spirtoasă; *Banderas*, băutură spirtoasă; *Brâncoveanu Vinars*; *Călărași Divin*, vin ars; *Drobeta*, băutură spirtoasă; *Iancu*, *Dreptate și tărie*; *Milcov clasic*, *Zarea*; *Miorița*, vinars de soi ales; *Passion*, băutură spirtoasă; *Someșana*, băutură spirtoasă; *Unirea*, băutură spirtoasă; *Vlad*, țuică extrafină; *Zaraza Vinars Murfatlar*.

4. CONCLUZII

Faptele rezultate din analiza pe care am întreprins-o relevă câteva aspecte importante. Dintre termenii atestați de ALRM, s.n., vol. I, h. 163 (*țuică*, *palincă*, *rachiu*, *vinars*, *horincă*), cu o circulație exclusiv teritorială, NALR relevă o generalizare a cuvântului *țuică*. La aproximativ 50 de ani distanță între aceste lucrări, termenul este prezent în toate celelalte zone: Banat, Crișana, Maramureș, Moldova și Transilvania, dar sunt cunoscuți, fără a fi utilizați în mod curent, și ceilalți, *palincă*, *rachiu*, *vinars* și, mai puțin, *horincă*⁵⁶. Ca atare, la ora actuală, între aceștia există o sinonimie aproape „totală”, în ceea ce privește sensul de bază (Bulgăr 1995, p. 210, 241, 301), iar cu toți ceilalți termeni incluși în paragrafele 3.2. și 3.3. realizează o sinonimie „parțială”, datorită nuanțelor de înțeles (apartenența la un anumit stil al limbii, la o anumită arie geografică, la anumite limbaje speciale – termeni ironici, depreciativi, peiorativi, argotici, figurați).

De asemenea, termenii de bază alcătuiesc multe sintagme identice, fie că fac referire la materia primă utilizată în fabricare – fructe (de diferite sortimente), vin, cereale –, fie la locul de proveniență, ceea ce este încă o dovadă a echivalenței lor.

Ceilalți au o pregnantă notă conotativă și caracterizează, de obicei, vorbirea populară, familiară sau regională. Informațiile pe care le vehiculează sunt legate, în special, de calitatea băuturii – *de proastă calitate*, *ordinar(ă)*, *tărie slabă*, *îndulcit(ă)*, *amestecat(ă) cu apă*, *calitate inferioară*, *ieftin(ă)*, *colorat(ă)* –, de efectele pe care le produce consumatorilor (*vătămător*), de etapa curgerii (*curge la început*, *curge prima dată*, *curge la sfârșit*).

Nu lipsesc nici termenii figurați, rezultați în urma unei figuri de stil, în principal metonimie și sinecdocă.

Așadar, luate în ansamblu, denumirile *țuicii* atestă o exprimare bogată, nuanțată și expresivă. De aceea s-ar cuveni ca și lucrările lexicografice să actualizeze aspectul sinonimic al acestui microcâmp semantic, cu atât mai mult cu cât el face parte din brandul românesc al băuturilor spirtoase.

⁵⁶ Cf. ALRR–Mar, h. 461; ALRR–Munt. Dobr., h. 361; ALRR–Trans., [1164]; NALR–Mold. Bucov., h. 331; NALR–Criș., h. 588; NALR–Ban., [1164].

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE. SIGLE

- ALRM II, s.n. = *Micul Atlas lingvistic român*, serie nouă, vol. I, București, Editura Academiei RPR, 1956.
- ALRR–Mar. = Petru Neiescu, Grigore Rusu, Ionel Stan, *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Maramureș*, vol. II, București, Editura Academiei RSR, 1971.
- ALRR–Munt. Dobr. = Teofil Teaha, Mihai Conțiu, Ion Ionică, Paul Lăzărescu, Bogdan Marinescu, Valeriu Rusu, Nicolae Saramandu, Magdalena Vulpe, *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Muntenia și Dobrogea*, vol. III, București, Editura Academiei Române, 2001.
- ALRR–Trans. = Grigore Rusu, Viorel Bidian, Dumitru Loșonți, *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Transilvania*, vol. IV, București, Editura Academiei Române, 2006.
- Avram 2001 = Mioara Avram, *Cuvintele limbii române între corect și incorect*, București, Editura Cartier, 2001.
- Avram A. 2000 = Andrei Avram, *Probleme de etimologie*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2000.
- Biedermann 2002 = Hans Biedermann, *Dicționar de simboluri*, vol. I–II. Traducere din limba germană de Dana Petrache, București, Editura Saeculum I.O., 2002.
- Bulgăr 1995 = Gh. Bulgăr, *Dicționar de sinonime*. Ediția a IV-a, București, Editura Vox, 1995.
- Ciorănescu 2001 = Al. Ciorănescu, *Dicționarul etimologic al limbii române*. Ediție îngrijită și traducere din limba spaniolă de Tudora Șandru-Mahedinți și Magdalena Popescu-Marin, București, Editura Saeculum I.O., 2001.
- CADE = *Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească”*. Partea I. *Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi*, de I.-Aurel Candrea, [...] București, Editura Cartea Românească, [1931].
- DELR = Marius Sala, Andrei Avram (redactori responsabili), *Dicționarul etimologic al limbii române*, vol. I. A–B; vol. II. C, București, Editura Academiei Române, 2012, 2015.
- DEX = *Dicționarul explicativ al limbii române*, București, Editura Academiei RSR, 1975.
- DGR = *Dicționar german-român, român-german*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2001.
- DLR = *Dicționarul limbii române*. Ediție anastatică, vol. I–XIX, București, Editura Academiei Române, 2010.
- Evseev 1994 = Ivan Evseev, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Timișoara, Editura Amarcord, 1994.
- Gherghi 1994 = A. Gherghi, *Tehnologia valorificării produselor horticole*, vol. I–II, București, Editura Paideia, 1994.
- Godea 2005 = Ioan Godea, *Din etnologia cumpătării. Palinca, țuica și vinarsul la români*, București, Editura Coresi, 2005.
- Graur 1978 = Al. Graur, *Dicționar de cuvinte călătoare*, București, Editura Albatros, 1978.
- Iordan 1975 = Iorgu Iordan, *Stilistica limbii române*, București, Editura Științifică, 1975.
- Iordan 1983 = Iorgu Iordan, *Dicționar al numelor de familie românești*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.
- Iordan *et alii* 1974 = Ion Iordan, Petre Gâstescu, D. I. Oancea, *Indicatorul localităților din România*, București, Editura Academiei RSR, 1974.
- Marian 1994 = Sim. Fl. Marian, *Sărbătorile la români. Studiu etnografic*. Ediție îngrijită și introducere de Iordan Datcu, vol. II, [București,] Editura Fundației Culturale Române, 1994.
- Mărgărit 2007 = Iulia Mărgărit, *Comentarii etimologice și semantice. Note și articole*, București, Editura Academiei Române, 2007.
- Mărgărit 2010 = Iulia Mărgărit, *Noi comentarii etimologice și semantice*, București, Editura Academiei Române, 2010.
- Mitu 2001 = Mihai Mitu, *Studii de etimologie româno-slavă*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2001.
- NALR–Ban. = *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Banat*, vol. II. Sub conducerea lui Petru Neiescu, de Eugen Beltechi, Ioan Faiciuc, Nicolae Mocanu, București, Editura Academiei Române, 1997.
- NALR–Criș. = Dorin Urișescu (coord.), Ionel Stan și Gabriela Violeta Adam, Lăcrămioara Oprea, Veronica Ana Vlasin, *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Crișana*, vol. III, București, Editura Academiei Române, 2011.

- NALR–Mold. Bucov. = Vasile Arvinte, Stelian Dumistrăcel, Ion Florea, Ion Nuță, Adrian Turculeț și Luminița Botoșineanu, Doina Hreapcă, Florin-Teodor Olariu, *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Moldova și Bucovina*, vol. III, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2007.
- NALR–Olt. = *Noul Atlas lingvistic pe regiuni. Oltenia*, vol. III. Sub conducerea lui Boris Cazacu, de Teofil Teaha, Ion Ionică și Valeriu Rusu, București, Editura Academiei RSR, 1974.
- Nămoloșanu 1993 = I. Nămoșanu, *Fructele și rachiurile naturale*, în „Fermierul”, 1993, 13–14.
- NDULR = *Noul dicționar universal al limbii române*, București–Chișinău, Editura Litera Internațional, 2006.
- Niculiță-Voronca 1998 = Elena Niculiță-Voronca, *Datinele și credințele poporului român adunate și așezate în ordine mitologică*. Ediție îngrijită de Victor Durnea, vol. II, Iași, Editura Polirom, 1998.
- Pischl 2009 = Josef Pischl, *Cazanul de țuică. Tehnici de fermentare, tehnici de distilare*, București, Editura MAST, 2009.
- Pomohaci et alii 2002 = Nicolai Pomohaci, Ioan Cioltean, Luminița Vișan, Florentina Rădoi, *Țuica și rachiurile naturale*, București, Editura Ceres, 2002.
- Seche 1982 = Luiza Seche, Mircea Seche, *Dicționar de sinonime al limbii române*, București, Editura Academiei, RSR, 1982.
- DU = Lazăr Șăineanu, *Dicționar universal al limbei române*. Ediția a V-a, Craiova, Editura Scrisul Românesc S.A., 1925.
- TDRG = H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, Band I–III, București, Imprimeria Națională, 1903–1925; 3., überarbeitete und ergänzte Auflage von Paul Miron und Elsa Lüder, vol. I–III, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 2000, 2003, 2005.
- Vrabie, 2001 = Emil Vrabie, *Etimologii românești și străine*, București, Editura Univers Enciclopedic.
- Vrabie 2001 = Emil Vrabie, *Etimologii românești și străine*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2001.
- Festivalulpălincii.ro–istoriaproduceriiipalincii • Distileriiilebran.ro • Hartmade.ro • <https://www.google.ro/#q=palınca> • www.zetea.com/ro/știri.html

NAMES OF TRADITIONAL ROMANIAN ALCOHOLIC BEVERAGES

(Abstract)

This paper aims at analysing names of traditional Romanian spirits. The material collected shows that, at the present time, several terms are used to refer to these types of drinks: they display approximately the same territorial dissemination and develop almost identical constructions.

Other terms are markedly connotative and usually characterise dialectal, familiar or regional speech. The information they convey is especially related to the quality of a drink (*amestecat(ă) cu apă* ‘mixed with water’, *calitate inferioară* ‘inferior quality’, *de proastă calitate* ‘poor quality’, *târie slabă* ‘mild drink’, *colorat* ‘coloured’, *ieftin* ‘cheap’, *îndulcit* ‘sweetened’, *ordinar* ‘plain’), the effects that it produces on drinkers (*vătămător* ‘harmful’) or stage of extraction (in the distillation process: *curge la început* ‘initial extraction’, *curge prima dată* ‘first extraction’, *curge la sfârșit* ‘final extraction’).

Figurative terms also occur, most of which are the results of stylistic devices, metonymy and synecdoche in particular.

Cuvinte-cheie: *denumiri ale băuturilor spirtoase românești, țuică, pălincă, regionalisme, termeni figurați.*

Keywords: *names of traditional Romanian spirits, (plum) brandy, regionalism, figurative terms.*

Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca,
Centrul Universitar Nord Baia Mare
Facultatea de Litere
Baia Mare, str. Victoriei, 76
olifelecan@yahoo.com
nicufelecan@yahoo.com